

Ungdom om medvirkning og barnerettighetsvurderinger

Juni 2021

Rapport fra Barneombudets
ekspertgruppe

Forord

Som barneombud er jeg opptatt av at myndighetene skal bruke FNs barnekonvensjon i sitt arbeid med saker som får betydning for barn. Men er det slik i dag? I mitt arbeid ser jeg ofte at barns rettigheter og barnekonvensjonen mangler i beslutningsgrunnlaget for forslag og endringer som påvirker barns liv. Jeg er derfor opptatt av at myndighetene må foreta det vi kaller barnerettighetsvurderinger.

Barnerettighetsvurderinger gjennomføres i for liten grad i Norge, og heller ikke internasjonalt er det mange land som aktivt bruker det. Barneombudet ønsket derfor å løfte dette temaet i det europeiske nettverket av barneombud (ENOC), og barnerettighetsvurderinger ble temaet på det årlige ENOC-møtet i november 2020.

Samtidig med at de europeiske barneombudene samarbeidet om en felles uttalelse og et rammeverk for barnerettighetsvurderinger, arbeidet ungdom i 13 europeiske land med å lage sine innspill til arbeidet. Vi etablerte en ekspertgruppe med norske ungdommer som kom med sine innspill i arbeidet. I tillegg til å delta i det europeiske samarbeidet, laget ekspertgrup-

pen denne rapporten om barnerettighetsvurderinger.

I rapporten gir ekspertgruppen sine råd knyttet til barnerettighetsvurderinger og hvordan de kan foregå i praksis. I tillegg viser de hvordan barn og unges medvirkning er en viktig del av en barnerettighetsvurdering.

Denne rapporten bør bli obligatorisk lesing for alle som skal ta beslutninger som berører barn og unge. Den gir kunnskap om hva barn og unge mener om barnerettighetsvurderinger og hvordan disse bør gjennomføres og ikke minst hvordan barn og unges medvirkning kan gjennomføres på best mulig måte.

Innspillene fra ungdommene er noe jeg vil ta med meg videre i videre i mitt arbeid for å få myndighetene til å gjennomføre barnerettighetsvurderinger i Norge.

Ungdommene i ekspertgruppen har gjort et omfattende arbeid og har gjennomført alt digitalt. De kan være stolte av det de har fått til sammen. Tusen takk til ekspertgruppen for deres innsats - og god lesning!

Inga Bejer Enge

Foto: Alexandra Gjerlaugsen/Bjelke&Yang

Innholdsfortegnelse

2	Forord
4	Ekspertgruppens innledning
5	Barnerettighetsvurderinger
5	Modell for barnerettighetsvurderinger
7	Suksessfaktorer og utfordringer
7	Våre anbefalinger
12	Barn og unges rett til medvirkning
12	Noen suksessfaktorer for medvirkning
14	Utfordringer og barrierer som kan gjøre medvirkning vanskelig
17	Våre anbefalinger
24	Oppsummering av våre anbefalinger
24	Barnerettighetsvurderinger
25	Medvirkning

Ekspertgruppens innledning

Ungdom er eksperter på å være ungdom. Vi vet noe om hvordan ungdom har det, trender og utfordringer. Det er ikke sikkert barn og unge har samme oppfatning som voksne av hvordan det er å være ungdom og hvordan det myndighetene gjør påvirker oss. Vår stemme er derfor avgjørende når myndighetene og andre skal utforme politikk, lover eller andre tiltak for fremtiden.

Barnekonvensjonen gir alle barn og unge grunnleggende menneskerettigheter. En viktig rettighet er barns rett til å bli hørt. Dette gjelder både i vår egen sak, i saker som berører grupper av barn og unge og i saker som berører alle barn og unge. Å la barn og unge medvirke er viktig i seg selv fordi vi har en rett til å bli hørt. Vi er bekymret for at barn og unge i mange tilfeller ikke blir hørt slik vi har rett til.

Temaet i denne rapporten er barnerettighetsvurderinger og barns medvirkning. Når det skal tas avgjørelser som påvirker barn og unge, må myndighetene bli bedre til å innhente vårt syn på saken og til å vurdere hvordan forslagene vil påvirke våre rettigheter. En måte å gjøre dette på, er ved å gjøre en barnerettighetsvurdering.

I denne rapporten har vi et kapittel om barnerettighetsvurderinger hvor vi sier noe om hva det er, suksessfaktorer for å lykkes med dette og utfordringer. Til slutt gir vi anbefalinger til hva som bør gjøres. Vi mener at politikere og de som jobber i det offentlige må prioritere å gjøre barnerettighetsvurderinger.

Det andre kapitlet handler om medvirkning. Her sier vi noe om suksessfaktorer for god med-

virkning og deretter noe om utfordringer og barrierer som kan gjøre medvirkning vanskelig. Til slutt gir vi våre anbefalinger til hva skal bør gjøres for at barn og unges medvirkning skal bli bedre.

Denne rapporten er laget av oss i Barneombudets ekspertgruppe for barns medvirkning og barnerettighetsvurderinger. Vi i ekspertgruppen er åtte ungdommer fra østlandsområdet i alderen 15 - 19 år. Vi har siden høsten 2020 jobbet med temaene både individuelt og gruppevis. Rapporten bygger på våre erfaringer og vi representerer kun oss selv. Alle forslag og synspunkter i rapporten er våre. Vi har fått hjelp fra de ansatte hos Barneombudet til å lage rapporten.

Arbeidet vårt har vært en del av arbeidet til de europeiske barneombudene i 2020. ENOC, som er et nettverk for de europeiske barneombudene, har i 2020 hatt barnerettighetsvurderinger som årets tema. Som en del av dette har ungdom fra 13 land jobbet med temaet gjennom ENYA (European Network of Youth Advisors). Vi deltok høsten 2020 på ENYA-forum sammen med de andre landene hvor vi laget anbefalinger sammen med 12 andre land.

Vi oppfordrer myndighetene, både nasjonalt, regionalt og lokalt, til å tak i våre anbefalinger og gjøre barnerettighetsvurderinger knyttet til alle avgjørelser som berører barn og unges rettigheter. For å lykkes med dette, må barn og unge gis en reell mulighet til medvirkning.

Oslo, 15. juni 2021

Barnerettighetsvurderinger

De europeiske barneombudenes beskrivelse av hva er en barnerettighetsvurdering er

Voksne beslutningstakere treffer ofte avgjørelser som påvirker folk – sånn som lover og politikk. Når de gjør dette, tenker de ikke alltid på hvilke konsekvenser disse avgjørelsene vil få for barn og unge.

En barnerettighetsvurdering er en måte å ta hensyn til barn og unge før det tas en avgjørelse. Barnerettighetsvurderingen ser på ulike måter en avgjørelse kan påvirke rettighetene barn og unge har etter FNs barnekonvensjon – både positivt og negativt.

Ved å gjøre en barnerettighetsvurdering får man frem hvilken betydning avgjørelsen vil få for barn og unges rettigheter.

Det er myndighetenes plikt å sørge for at barn og unges rettigheter blir ivaretatt i alle beslutningsprosesser som gjelder barn og unge. Artikkel 4 i barnekonvensjonen sier at staten skal sette inn alle egnede tiltak for å sørge for at konvensjonen blir oppfylt. Dette betyr at det er staten som har ansvar for at våre rettigheter blir oppfylt.

Vi i ekspertgruppen er opptatt av at det må gjøres barnerettighetsvurderinger når myndighetene skal ta avgjørelser som får betydning for våre liv og rettigheter. I dette kapitlet sier vi noe om hva barnerettighetsvurderinger er og om suksessfaktorer og utfordringer, før vi gir våre anbefalinger om hva som må til for at barnerettighetsvurderinger brukes som de skal.

Ingen av medlemmene i Barneombudets gruppe vet om prosesser hvor det har blitt gjort en ordentlig barnerettighetsvurdering. Det er mange eksempler på saker hvor dette skulle vært gjort. Et eksempel er saken om forbud mot konverteringsterapi, hvor det er helt avgjørende å utrede hvilke konsekvenser forslaget ville ha for våre rettigheter.

Vi i ekspertgruppen synes mangelen på barnerettighetsvurderinger er veldig alvorlig. Dette betyr at myndighetene risikerer å vedta forslag

som bryter våre rettigheter. Vi mener det bør innføres drastiske tiltak for å bedre situasjonen siden myndighetene ikke gjør barnerettighetsvurderinger.

Fra gruppearbeid i det digitale verktøyet Mural

Modell for barnerettighetsvurderinger

Når vi begynte å jobbe med temaet for denne rapporten hadde vi alle lært om barnekonvensjonen på skolen. Men vi hadde ikke hørt om barnerettighetsvurderinger, og hva dette var. Vi visste heller ikke hvordan barn og unge kunne bli involvert i disse, til tross for at vi alle hadde erfa-

ring med medvirkning gjennom skolen eller i ulike organisasjoner.

Vi tror at mange barn, unge og voksne er i samme situasjon som oss, og ikke kjenner til barnerettighetsvurderinger. Derfor mener vi det er viktig å si noe om hva en barnerettighetsvurdering er og hvordan det kan gjøres.

De europeiske barneombudene har laget en modell for barnerettighetsvurderinger. De har også laget en versjon for barn og unge. Vi gjengir her denne modellen.

Modellen har fem steg:

→ **Fase 1:** «Screening»: finne ut om forslaget påvirker barns rettigheter (det gjør det som oftest).

→ **Fase 2:** «Analyse»: utfyllende analyse av forslaget.

→ **Fase 3:** «Kunnskapsinnhenting», inkludert hva barn og unge mener.

→ **Fase 4:** «Konsekvensvurdering»: vurdere konsekvensene av forslaget for barn og unge.

→ **Fase 5:** Konklusjoner og anbefalinger.

Stegene i de europeiske barneombudenes modell for barnerettighetsvurderinger kan beskrives slik:

→ Det første trinnet kalles **«Screening»**. Dette steget handler om raskt å få oversikt over om nye loven eller politikken kommer til å påvirke barns rettigheter, og hvordan konsekvensene kan bli. Poenget er at du skal finne ut om det må gjøres en

barnerettighetsvurdering eller ikke. Hvis svaret er «ja, den kommer til å påvirke barns rettigheter», så går du videre til neste trinn.

→ Det neste trinnet er **«Analyse»**. Her starter du på selve barnerettighetsvurderingen. Målet er å finne mer ut om forslaget og legge grunnlaget for de neste stegene. Her vurderer du blant annet hvilke av barns rettigheter som sannsynligvis vil bli påvirket, hva som er målet med forslaget og hvilke barn og unge som blir berørt av forslaget.

→ Det tredje trinnet er **«Kunnskapsinnhenting»**. Dette trinnet hjelper deg å forstå hvordan barns rettigheter kan bli påvirket. Du må kanskje samle inn forskjellige typer informasjon og kunnskap. Det kan være å hente inn synspunktene til barn og unge bredt eller fra noen grupper av barn eller unge som kan bli berørt av den nye loven eller politikken.

→ Det fjerde trinnet er **«Konsekvensvurdering»**. Dette er når du har all informasjonen og kunnskapen du trenger for å undersøke og avgjøre hva du tror konsekvensene vil være for barn og unges rettigheter. Du må gjøre en vurdering av om det vil være ulike konsekvenser for ulike grupper barn og unge. Hvis du tror konsekvensene blir negative, kan du foreslå forskjellige måter å forhindre dette på.

→ I det femte trinnet skriver du dine **konklusjoner**, og hva du tror de endelige konsekvensene av loven eller politikken vil være for barn og unges rettigheter. Hvis du tror den vil ha negative konsekvenser, bør du gi forslag til de viktigste tingene som må endres og hvordan.

Suksessfaktorer og utfordringer

Gjennom våre diskusjoner, har vi gjentatte ganger snakket om hvor viktig det er at barnerettighetsvurderingene blir gjort ordentlig. Vi mener at det finnes noen suksessfaktorer som kan bidra til dette.

For å gjøre en barnerettighetsvurdering ordentlig er en suksessfaktor at vurderingene er gjort med tilstrekkelig kunnskap om rettighetene i barnekonvensjonen. Vi tror at både voksne og barn trenger mer kunnskap og informasjon om barnekonvensjonen og rettighetene barn har etter den. For å gjøre det ordentlig er hjelp av fagpersoner ofte nødvendig.

En annen suksessfaktor er at barn og unge involveres, og at vi blir spurt om hva vi tenker. For å lykkes med involveringen må dette gjøres på riktig måte. Involvering av barn og unge i barnerettighetsvurderingen kan gi viktig informasjon om hvordan resultatet kan påvirke våre rettigheter. Et eksempel er at dersom det skal bygges en skole så kan barn og unge gi viktige innspill om hva det vil bety for oss. Når barn og unge har medvirket i en barnerettighetsvurdering, bør det gjøres en vurdering i etterkant av om barn og unge er fornøyde med hvordan vi ble involvert og hvordan dette fungerte. Dette vil være viktig i den aktuelle saken, men også for hvordan dette kan bli gjort bedre i fremtiden.

Vi mener også at hvis man begynner å gjøre barnerettighetsvurderinger vil det gå lettere etter hvert. Det blir en vane og dette bidrar til kjennskap om både rettigheter og rettighetsarbeid. Sånn sett blir en suksessfaktor erfaring og trening i å gjøre barnerettighetsvurderinger.

Utfordringer

Vi i Barneombudets ekspertgruppe mener at hovedårsaken til at det ikke gjøres barnerettighetsvurderinger er at mange ikke vet hva dette er og ikke vet hva som kreves. Det betyr i praksis at hovedproblemet er at det faktisk ikke gjøres barnerettighetsvurderinger. Vi mener at

dette er den største utfordringen å ta tak i, og det bør være relativt enkelt å gjøre noe med.

Andre utfordringer knyttet til å gjøre barnerettighetsvurderinger kan være

- mangel på rammeverk for barnerettighetsvurderinger
- mangel på kunnskap om barnekonvensjonen og barn og unges rettigheter
- mangel på ressurser til å gjøre barnerettighetsvurderinger og til å kontrollere om dette blir gjort og om vurderingene er gode nok
- mangel på folk i staten og kommunene som har kunnskap om barns rettigheter og barnerettighetsvurderinger. Det er vanskelig å gjøre disse vurderingene uten dette.

Våre anbefalinger

Basert på våre diskusjoner har vi kommet frem til disse anbefalingene og forslagene til hvordan anbefalingene kan oppfylles:

1. Myndighetene må oppfylle kravet om å gjøre barnerettighetsvurderinger

Hovedproblemet i dag er at det ikke gjøres barnerettighetsvurderinger. Dette må endres. Vi mener myndighetene nå må sørge for å oppfylle kravene i barnekonvensjonen og gjøre vurderinger av hvordan barn og unges rettigheter påvirkes av nye beslutninger og tiltak. Barnekonvensjonen går foran vanlige lover og må derfor prioriteres av myndighetene.

Myndighetene selv må ta ansvar for å gjøre barnerettighetsvurderinger. De må også gjøre det tydelig hva som forventes av de som skal beslutte ting som gjelder våre rettigheter. Uten klare krav fra regjeringen vil det skje lite. Disse kravene gjelder for fylkesting, kommunestyre, bydelsutvalg og andre viktige beslutningsorganer.

Ekspertgruppen mener det er viktig at regjeringen ikke bare er tydelig på at det skal gjøres barnerettighetsvurderinger, men at det også må være synlig i beslutningsdokumenter at dette er gjort og hva som er vurderingene og konklusjonene i denne. I dag er det flere av oss som har sett at det redegjøres for blant annet økonomiske konsekvenser og klima- og miljømessige konsekvenser i saksdokumenter, men vi har ikke sett at det på samme måte redegjøres for hvilke konsekvenser forslag har for barn og unges rettigheter og våre liv. Det mener vi det burde. Her mener vi også fylkestingene, kommunestyrene og bydelsutvalgene har et ansvar for å ta dette inn i sine dokumenter.

Vi mener også at det er viktig at når det gjøres en barnerettighetsvurdering må denne ikke være for smal. I vårt arbeid i 2020 har vi også jobbet med hvilke rettigheter i barnekonvensjonen som har betydning for LHBTIQ+. Vi fant ut at det var langt flere rettigheter enn den åpenbare i artikkel 2 om ikke-diskriminering. Det var mange flere av artiklene som faktisk var relevante, og om man klarer å finne alle rettighetene påvirker hvilke tiltak som bør velges eller ikke for å oppfylle barn og unges menneskerettigheter. Ekspertgruppen er opptatt av at en for smal tilnærming til hvilke rettigheter i barnekonvensjonen som er aktuelle kan gi feil resultat. En viktig del av det innledende arbeidet med en barnerettighetsvurdering er å finne ut hvilke rettigheter som berøres av forslaget man jobber med.

Forslag

- Regjeringen må være tydelig på kravet om å gjøre barnerettighetsvur-

deringer i alle saker som påvirker barn og unge.

- Nasjonale myndigheter, fylkeskommuner, kommunestyre og bydelsutvalg må gjøre barnerettighetsvurderinger i alle saker som berører barn og unge.
- I beslutningsdokumenter skal det redegjøres for hvordan barn og unges rettigheter påvirkes.
- Myndighetene må sørge for en tydelig prioritering av barn og unges rettigheter i offentlige strategiplaner og veiledninger.
- Barnerettighetsvurderinger må ha en bred tilnærming til hvilke rettigheter som berøres av forslaget, og ikke bare de åpenbare rettighetene må tas med.

2. Voksne må få informasjon og opplæring om barnekonvensjonen og barnerettighetsvurderinger

Vi i ekspertgruppa mener man ikke kan gjøre en barnerettighetsvurdering uten å godt kjenne til barnekonvensjonen og barns rettigheter. Både voksne og barn trenger mer informasjon og kunnskap om dette.

Det er viktig at voksne får informasjon og opplæring om hva en barnerettighetsvurdering er og hvordan de skal gjennomføres.

Voksne må selv ha god kunnskap om barnekonvensjonen, og de må ha kunnskap sånn at de kan støtte barn og unge slik at rettighetene blir fulgt. Her må myndighetene ta ansvar for å øke kunnskapen til voksne.

Forslag:

- Myndighetene må lage god informasjon om hva en barnerettighetsvurdering er og hvordan dette gjøres til voksne.
- Myndighetene må sørge for at politikere og byråkrater får opplæring

om hva barnerettighetsvurderinger er og hvordan utføre dem.

- Myndighetene må lage en god oppsummering til voksne om barn og unges rettigheter til bruk i arbeidet deres.
- Myndighetene må gi offentlig ansatte og politikere opplæring om barnekonvensjonen.
- Stortinget og regjeringen må ha større oppmerksomhet rettet mot de generelle kommentarer til FNs barnekomité og sørge for at de som trenger det får opplæring om disse.
- I utdanninger som angår barn må studentene få opplæring om barnekonvensjonen og hva den innebærer for deres arbeid

3. Barn og unge må få informasjon og opplæring om barnekonvensjonen og barnerettighetsvurderinger

Barn og unge må få opplæring om barnerettighetsvurderinger. Gjennom å få informasjon og opplæring om dette kan vi etterspørre barnerettighetsvurderinger, samt bidra i dem.

Barn og unge må også lære om våre rettigheter. Det er viktig at dette gjøres grundig og at vi ikke bare vet at de finnes. Vi må både forstå og bruke våre rettigheter i praksis.

Vi i ekspertgruppen er også opptatt av at barn og unge må få god informasjon om rettighetene i barnekonvensjonen. Vi har det siste året sett på flere versjoner av barnekonvensjonen som er laget for oss. Problemet med en del av disse barnevennlige versjonene av barnekonvensjonen er at de er for enkle. Vi så flere ek-

sempler på at forenklingene hadde fjernet viktig innhold i artiklene slik at vi fikk et feil bilde av rettighetene våre. Dette gjør det vanskelig for oss å få våre rettigheter oppfylt. Vi mener at det må lages en versjon av barnekonvensjonen til ungdom og at denne ikke må fjerne viktig innhold om rettighetene.

Skolen er viktig for å lære om barnekonvensjonen. I tillegg til at vi må lære om barnekonvensjonen på skolen, så mener vi at alle skoler må ha en ansatt med kunnskap om barnekonvensjonen og elevenes rettigheter. Dette kan for eksempel være elevrådskontakten. Denne personen skal være på lag med barn og unge og hjelpe oss med våre rettigheter.

Forslag:

- Myndighetene må lage god og alderstilpasset informasjon og opplæring til barn og unge om hva barnerettighetsvurderinger er.
- Myndighetene og skolene må sørge for at barn og unge lærer om sine rettigheter. Det må være en del av skolens læreplan.
- Alle skoler skal ha en ansatt på skolen med kompetanse om barns rettigheter som samarbeider med for elevene om deres rettigheter.

4. Barn og unges synspunkter må hentes inn som en del av barnerettighetsvurderingen

Barn og unges synspunkter må være en del av barnerettighetsvurderingen. For at våre synspunkter skal ha betydning for vurderingen, mener vi det er viktig at involveringen av barn og unge ikke skjer når alt annet er ferdig og bestemt. Vi mener at voksne må sørge for å involvere barn og unge tidlig i barnerettighetsvurderingen, og noen ganger flere ganger i prosessen.

Et eksempel på tidlig i prosessen kan være allerede når man prøver å finne ut hva som er utfordringene som skal løses. Her kan vi si noe om hva vi mener er problemet. Et annet tidspunkt

hvor det også kan være aktuelt å involvere oss, er når det er laget forslag til tiltak. Da kan vi si noe om hva vi synes om tiltakene og hvordan vi tror dette vil påvirke oss og våre rettigheter. Vi kan også foreslå andre tiltak.

For at vi skal involveres er det nødvendig å gjøre det enklere for barn og ungdom å si vår mening. Vi mener det er viktig at flere barn og unge får en mulighet til å gi innspill i konkrete saker. Alle grupper barn og unge må involveres. Vi mener at utvalget av barn og unge bør være representativt ut ifra hvilke barn og unge som rammes av beslutningen.

Videre bør myndighetene legge til rette for å høre på flere enn de som normalt engasjerer seg. Det er viktig at ikke bare noen få barn og unge involveres. Myndighetene må sørge for å aktivt hente inn våre synspunkter. De kan ikke forvente at barn og unge selv finner ut hvilke saker de kan uttale seg om og når.

Det bør også sørges for at organer med barn og unge får uttale seg om saken. Her kan ungdomsrådene spille en viktig rolle lokalt, men de bør få støtte i forberedelser og liknende fra et sekretariat.

I en barnerettighetsvurdering må det legges vekt på det barn og unge sier. Vi må ha reell medvirkning. Det er ikke nok bare å høre hva vi mener, det vi mener må også tas inn i vurderingen og legges vekt på.

For mer om hvordan medvirkning kan skje på en god måte, se kapitlet om medvirkning nedenfor.

Forslag

- Myndighetene må involvere barn og unge når det gjøres barnerettighetsvurderinger slik at våre synspunkter blir en del av grunnlaget.
- Barn og unges synspunkter bør hentes inn så tidlig som mulig i prosessen med barnerettighetsvurderingen og helst flere ganger i prosessen.

- Myndighetene må oppsøke og hente inn synspunktene til barn og unge som blir berørt i barnerettighetsvurderingen.
- Beslutningstakere må følge opp at organer med barn og unge får uttalt seg i relevante saker som om angår barn og unge.
- Kommuner og fylkeskommuner må sørge for at alle ungdomsråd har et sekretariat som er godt forberedt, godt opplært og gir ungdom den hjelpen vi trenger for å medvirke i barnerettighetsvurderinger.
- Barn og unges synspunkter og hvordan disse er lagt vekt på skal være redegjort for i saken.

5. Myndighetene må følge opp og kontrollere om det blir gjort barnerettighetsvurderinger og det må få konsekvenser om det ikke gjøres

Det er viktig at det følges opp om myndighetene gjør barnerettighetsvurderinger før de skal foreslå ting som berører våre rettigheter. Hvis det ikke er tilfelle, må det få konsekvenser.

Vi mener det er et problem at det i dag ikke blir fulgt opp om det gjøres barnerettighetsvurderinger. Det får derfor ikke noen konsekvenser om dette mangler. Dette betyr at saker blir bestemt uten at noen har sett på hvordan saken påvirker våre rettigheter. Ekspertgruppen mener det er viktig at det alltid kontrolleres om et forslag berører barn og unges rettigheter. Om dette ikke blir fulgt opp, og ingen vet at det skal gjøres er det lett å droppe det. Sånn mener vi det ikke skal være. Derfor mener vi det må få konsekvenser som håndheves om nasjonale og lokale myndigheter ikke gjør barnerettighetsvurderinger. Om det mangler, må det aktuelle organet kunne pålegges å gjennomføre en barnerettig-

hetsvurdering. Her mener vi at Stortinget bør ha en viktig rolle.

Ekspertgruppen mener også at Norge bør ratifisere barnekonvensjonens 3. tilleggsprotokoll som gir muligheten til barn og organisasjoner om å klage til FNs barnekomité, når rettighetene til barn og unge ikke oppfylles. Dette vil styrke barn og unges rett til å si ifra når Norge bryter med rettighetene i konvensjonen ved hjelp av en klagemekanisme som er tilrettelagt for barn og unge. Dette vil gi barns rettigheter i Norge større oppmerksomhet og skape mer beskyttelse av rettighetene. Barnekonvensjonen skal gå over alle de vanlige lovene i landet. Derfor burde en tilleggsprotokoll som sikrer at rettighetene er ivaretatt, selv hvis staten ikke ønsker å anerkjenne det, være en selvfølge i et land som ønsker å styrke barn og unges rettigheter.

Forslag:

- Myndighetene må sørge for at barnerettighetsvurderinger blir brukt når de er utarbeidet.
- Myndighetene må evaluere hvordan offentlig ansatte bruker barns rettigheter i arbeidet sitt.
- Stortinget må ha et eget kontrollorgan som alltid går gjennom sakene som tas opp i Stortinget og ser på om det er vurdert hvordan forslaget oppfyller barns rettigheter.
- Kontrollorganet skal kunne sende saken tilbake dersom det ikke er gjort en barnerettighetsvurdering.
- Regjeringen og Stortinget må sørge for at barn og unge skal kunne klage til barnekomiteen om rettighetene ikke oppfylles. Norge må ratifisere 3. tilleggsprotokoll til barnekonvensjonen.

Barn og unges rett til medvirkning

Barnekonvensjonen artikkel 12

Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Barnevennlig versjon

Alle barn har rett til å si sin mening, og deres mening skal bli tatt på alvor.

«Hvis det ikke tilrettelegges godt nok slik at alle kan medvirke på like premisser, vil viktige stemmer gå tapt»

Involvering av barn og unge er en viktig del av en barnerettighetsvurdering. Vi i ekspertgruppen er opptatt av hva som skal til for at medvirkningen er god og hva vi opplever at er barrierene for å medvirke. I dette kapitlet gir vi våre anbefalinger til voksne for at barn og unge skal kunne medvirke mer og på en bedre måte. Anbefalingene er basert på våre egne erfaringer.

Noen suksessfaktorer for medvirkning

Vi har alle erfaring fra medvirkning som har vært god, og forsøk på medvirkning som ikke har vært gode. Det er viktig at voksne er bevisste på hva som må til for å gjøre medvirkningen god. Vi mener det er noen faktorer som er viktige for at

medvirkningen skal bli så god som mulig. Ved å vite om og jobbe med faktorene, mener vi det er det mulig å legge bedre til rette for at vi kan delta og si hva vi mener.

Alle faktorene må tas med for at det skal bli god medvirkning. Det er viktig å ikke bare plukke ut en faktor som man er god på og tro at det er nok. Medvirkning er sammensatt og faktorene må kombineres. Samtidig vil vi si at medvirkning ikke behøver å være så komplisert.

Vi mener suksessfaktorer for å lykkes er:

1. Ta barn og unge på alvor og lytt til oss

Den første suksessfaktoren er at vi opplever å faktisk bli lyttet til og hørt på. Voksne som lytter og tar barn og unge på alvor skaper engasje-

ment. Når voksne med reell makt og innflytelse hører på barn og unge, tar oss på alvor og følger opp det vi sier kan det skape reell medvirkning. Det er også motiverende.

Det å faktisk lytte til barn og unge og ta oss på alvor er også viktig for myndighetene og organisasjoner som bruker barn og unge i arbeidet sitt. Vi må få medvirke og ikke bare brukes til pynt.

2. Hent inn og lytt til meningene til ulike grupper av barn og unge

Den neste suksessfaktoren er å aktivt gå inn for å få tilbakemeldinger og meninger fra ulike grupper barn og unge. Ikke bare fra de som alltid sier hva de mener.

Alle unge har en mening selv om de ikke aktivt går inn for å ytre den. Gjennom et større mangfold av barn og unge som sier hva de mener, er det mulig å få frem ulike syn og meninger om saken. Vi mener det er viktig å høre hva barn og unge som selv ikke oppsøker medvirkning og organisasjonsarbeid mener. Å involvere flere fungerer bedre enn å bare høre på de som velger å snakke ut.

3. Ikke undervurder barn og unge

En annen suksessfaktor er at voksne ikke må undervurdere barn og unge. Vi forstår mer enn mange voksne tror, og også våre meninger kan være viktige for en sak.

Det kan være lett å involvere barn og unge i en prosess, men man må også tenke over hvordan medvirkningen er. Når vi barn og unge deltar er vi opptatt av at voksne også må ha forventninger til oss. Vi er også seriøse.

Mange av oss har deltatt på møter med voksne hvor det har blitt brukt mer tid på leker og andre ting enn å høre hva vi mener om en sak. Vi er opptatt av at alt trenger ikke være lek og moro når vi deltar. Særlig for ungdom er det viktig at det ikke brukes mer tid på morsomme

leker enn på å spørre oss om hva vi mener om en sak. Vi deltar fordi vi har noe å si om saken.

4. Tilrettelegge for barn og unges medvirkning

Den neste faktoren handler om at tilrettelegging er viktig for at vi kan medvirke. Tilrettelegging handler både om hvilket språk som brukes, at det oppleves som trygt å delta og at det er fysisk tilrettelagt.

Når vi skal medvirke er det viktig at det brukes et språk som er forståelig, og at ting er skrevet på en måte som er forståelig for barn og unge. God medvirkning blir vanskelig om ungdommer ikke forstår saken på grunn av språket som brukes. Derfor er det viktig at disse forklares godt. De som skriver og lager saker må skrive på en måte som gjør at innholdet blir formidlet forståelig. Dersom det ikke er mulig, bør saken forklares av en voksen.

Vi er også opptatt av at for god medvirkning er det viktig at vi opplever at det er trygt å møtes på arenaer for medvirkning og at det er trygt å si hva vi mener. Det kan være skummelt å delta for første gang, særlig om man ikke kjenner noen, og det bør de voksne være bevisst på. Når vi er trygge, er det lettere å si hva vi mener.

Det er også viktig at alle som vil delta kan det. Lokaler må være slik at alle kan medvirke, også de med nedsatt funksjonsevne.

5. Barn og unge tar selv ansvar

Vi er også opptatt av at barn og unge til dels selv er ansvarlig for noen av suksessfaktorene. Vi mener det er viktig å få barn og unge til å «dra prosessen» og ta ansvar. Da blir prosessen og resultatet bedre.

Å oppfordre andre barn og unge til å medvirke og skape engasjement er viktig. Både for å få flere til å aktivt medvirke, men også for å skape et større mangfold av barn og unge. Her kan ungdom bidra.

Oppsummering av suksessfaktorer:

1. Ta barn og unge på alvor og lytt til oss.
2. Hent inn og lytt til meningene til ulike grupper av barn og unge.
3. Ikke undervurder barn og unge.
4. Tilrettelegge for barn og unges medvirkning.
5. Barn og unge tar selv ansvar.

Disse må ses i sammenheng og alle er viktige for at medvirkningen skal være god.

Utfordringer og barrierer som kan gjøre medvirkning vanskelig

Det er i dag flere barrierer som gjør at retten til medvirkning ikke alltid blir oppfylt. Vi har valgt å dele disse inn i fem kategorier

1. systematiske barrierer
2. tilgang til rett og forståelig informasjon
3. intelligensbarrieren
4. holdningsproblemer
5. personlige barrierer

1. Systematiske barrierer

Noen ganger kan systemene og organiseringen være barrierer i seg selv, og hindre god medvirkning. De systematiske barrierene handler om hvordan systemet er utformet og organisert.

Mangel på arenaer for å medvirke

Vi i ekspertgruppen mener det er en utfordring at barn og unge i for liten grad har mulighet til å ytre seg i enkeltsaker som engasjerer oss. I dag er det dessverre bare en liten andel barn og unge som har de arenaene de trenger for å ytre seg. Det bør ikke være sånn at barn og unge er nødt til å engasjere seg i en organisasjon bare for å mene noe om en enkeltsak. Vi mener det er behov for flere arenaer for barn og unge.

Dårlig fysisk tilrettelegging

For noen barn og unge kan manglende tilrettelegging utgjøre en barriere for medvirkning. Et eksempel er at det noen steder er dårlig tilrettelagt for personer med nedsatt funksjonsevne. Dette kan gjøre at noen lar være å delta.

For dyrt å delta

En annen utfordring er at det kan være dyrt å delta og engasjere seg. Noen barn og unge har rett og slett ikke mulighet til å delta på grunn av økonomi. Dette kan for eksempel være fordi de ikke har råd til reise til og fra arrangementer. Sånn mener vi det ikke skal være. Tvert imot er stemmen til barn og unge som opplever økonomi som en barriere viktig å få frem i mange saker. Det er viktig at myndighetene sikrer at økonomi aldri skal være en grunn til at barn og unge ikke medvirker.

Ting er bestemt på forhånd

I noen saker har vi opplevd at resultatet er bestemt på forhånd, slik at vår mening ikke har noen betydning. Dette er ikke reell medvirkning. Et problem kan være at det mangler rutiner for at barn og unge får uttale seg om saker før avgjørelsen er tatt.

Retten til medvirkning gjelder også på skolen. Vi har også erfaring med lærere som kun hører på en side av saken. Dersom lærere ikke er sørger for å få frem alle sider av saken, betyr det at ikke alle barn og unges synspunkter kommer frem. Det er derfor viktig at alle lærere lytter til flere sider av en sak, og lar alle de involverte elevene få komme med sitt syn på saker i skolen..

Det er opp til kommunen om ungdomsrådene skal ha tale- og forslagsrett i kommunestyrene

Det er etter vårt syn en barriere at ungdomsrådene i dag ikke skal ha tale- og forslagsrett i kommunestyrene, men at dette er noe kommunen kan bestemme. Det gjør at viktige saker som gjelder barn og unge kan diskuteres i

kommunestyrene uten at ungdomsrådet er hørt og at vi får si hva vi mener.

2. Ikke god nok tilgang til rett og forståelig informasjon

I vårt arbeid har vi sett hvor viktig det er med informasjon. Vi mener det er en utfordring at mange ungdommer opplever at vi ikke får informasjon eller at informasjonen ikke er forståelig. Begge deler gjør det vanskelig å engasjere seg.

En barriere er mangel på informasjon, for eksempel om hvordan engasjere seg og medvirke. Mange barn og unge vet ikke en gang at de har en rett til å medvirke i spørsmål som omhandler om dem.

Språkbarrieren vil være der for både voksne og barn og unge. Det er viktig at når barn og unge skal medvirke, så må voksne snakke og skrive på en måte som vi barn og unge forstår. Vi har sett flere eksempler på dokumenter fra for eksempel kommunestyrene til ungdomsrådene som er både lange og med et veldig avansert språk. Det er viktig at denne type dokumenter formuleres, eller forklares, slik at barn og ungdom har en reell mulighet til å forstå innholdet og gjøre seg opp en mening.

3. Intelligensbarriere i politikk og ytring

Vi er flere som har opplevd at det finnes en «intelligensbarriere» i organer, sånn som ungdomsråd. På de plattformene hvor unge faktisk blir lyttet og gitt plass til, er det ofte høye krav for å delta. Vi mener at noen steder er det vanskelig å komme inn, dette gjelder for eksempel både i nyhetsspalter dedikert til barn og unge og ulike organisasjoner.

«Politikken har ofte en smarthetsbarriere. Ofte de som er flinke som engasjerer seg – ikke de som sliter»

Denne barrieren gjør det vanskelig for mange unge å delta, ikke fordi vi er dumme eller mangler engasjement, men fordi kravene rett og slett oppleves som for høye. Det virker som at terskelen er høy. Dette handler ikke om de skrevne reglene, men om de uformelle.

Det at de voksnes språk er veldig avansert bidrar også til at det på mange måter skapes en «intelligensbarriere», og mange barn og unge kan synes det er for vanskelig å medvirke. Det kan gjøre at flere ikke prioriterer å engasjere seg, for eksempel i politikken.

Denne barrieren er veldig problematisk fordi et av de viktigste prinsippene i barnekonvensjonen er at alle barn har rett til deltagelse og innflytelse. Alle sine synspunkter må tas i betraktning, og meningene til de som ikke engasjerer seg er også viktige. Også de som ikke har nok opplæring eller erfaring i medvirkningsarbeid.

4. Holdningsproblemer

En annen type barrierer er voksnes holdninger og meninger som vanskeliggjør medvirkning for barn og unge.

«Meningene til voksne og ungdom blir delt. Det oppleves som om ungdoms er mindre verdt»

Vi er flere som har opplevd at voksne av ulike grunner mener at barn og unge ikke har noe med saker å gjøre. Dette kan være fordi den voksne mener at noen temaer er for vanskelig for barn og unge å mene noe om. Vi mener at selv om noen temaer kan være krevende, betyr ikke dette at barn og unge ikke skal medvirke. Barn og unge kan ha en mening om det aller meste, dersom vi får muligheten. Dette betyr bare at det er viktig at de voksne forklarer saken på en god og forståelig måte.

Vi har også erfart at voksne noen ganger ikke vil høre på hvilke utfordringer barn og unge

faktisk har. Selv om de voksne ikke nødvendigvis har løsninger eller er interessert i utfordringene til barn og unge, er det veldig viktig at de lytter og viser engasjement. Dette skaper forståelse hos barn og unge og gjør samarbeidet bedre.

5. Personlige barrierer

Personlige barrierer er barrierer som barn og ungdom selv kan ha som kan gjøre medvirkning vanskeligere. Dette kan handle om ulike ting som gjør at det enkelte barn og ungdom opplever at det er vanskelig å uttrykke sin mening.

Hets og mobbing

En slik utfordring kan være hets og frykt for hets. Stygge kommentarer og tilbakemeldinger kan i mange tilfeller ha den konsekvensen at den som opplever det ikke lenger ønsker å si sin mening. Dette kan være fra både andre barn/ungdom og fra voksne.

«Hets er holdninger, men at det ikke blir tatt tak i er et systemproblem»

Rekkevidden og mulighetene for å fremsette hatefulle ytringer og mobbing på nett mener vi er en vesentlig barriere for medvirkning blant unge i dag. Sosiale medier har etter vårt syn ført til en lavere terskel for ytringer, også de negative.

Sosiale medier har gitt mennesker en helt annen mulighet til å nå hverandre, slik at man kan fremsette hatefulle ytringer og mobbing uansett hvor man befinner seg i verden. Det er i tillegg en rekke nettforum hvor man kan være anonym.

Usikker på andres respons

Redsel for dårlig respons og negative tilbakemeldinger kan være en stor barriere for mange barn og unge. Dette kan være fordi man er usikre på hvordan andre vil reagere.

Til tider kan det være vanskelig eller flaut å si hva man virkelig mener, fordi man er redd for den responsen man vil kunne få. Dette kan kanskje særlig være for de yngre og når man skal si noe om ting som er litt tabu. Det kan også være at man er usikker på hvordan andre vil reagere på ens politiske syn.

Forskjellsbehandling

De personlige barrierene kan også være knyttet til barn og unges egne opplevelser og følelser. Dette kan for eksempel dreie seg om frykt for forskjellsbehandling og for at lærere bedømmer elever ut ifra irrelevante faktorer.

«De som bråker blir ofte ikke tatt på alvor når de først sier noe»

Våre anbefalinger

Basert på våre diskusjoner har vi kommet frem til disse utfordringene og anbefalingene:

1. Medvirkningen må være reell og på barn og unges premisser

De siste årene har det blitt mer utbredt å inkludere barn og unge i ulike politiske og organisatoriske prosesser. Det mener vi er veldig bra.

Samtidig er vi opptatt av at når barn og unge skal involveres i ulike prosesser, er det viktig at de som er ansvarlige stiller seg selv spørsmål om hva de skal gjøre med resultatene, og hvordan de kan brukes videre i prosessen.

Dessverre er det en del av medvirkningen vi opplever som "pyntete". I mange sammenhenger arrangeres det møter hvor hensikten er å la barn og unge medvirke, men i etterkant blir resultatene lagt til side. Dette er udemokratisk fordi det ser ut som at barn og unge har deltatt i prosessen, men uten at de i realiteten har det. Dette er dårlig overfor oss unge som bruker tiden vår på å delta og ytre våre meninger. Hvis man skal involvere barn og unge, må man lytte til og bruke det vi kommer med videre i arbeidet. Dersom man skal inkludere barn og unge må det gjøres skikkelig. Hvis man kun involverer barn og unge for at det skal se bra ut, kan man like gjerne la være.

Medvirkning på nivået til de som er med

Når særlig ungdom skal medvirke er det viktig at metodene som brukes ikke er for barnslige. Når

vi har sagt ja til å medvirke vil vi gjerne gjøre nettopp det, og da er det viktig at voksne ikke undervurderer oss. Voksne må ikke gå inn i prosesser hvor vi skal medvirke med en tanke om at barn og unge synes det er kjedelig og at alt må være lek. Det er mulig å gjøre det på våre premisser uten å undervurdere

oss. Vi mener at voksne må ha kunnskap om hvordan legge til rette for barn og unges medvirkning på en god måte, og bruke metoder som tar oss på alvor.

Barn og unge må involveres tidlig

Voksne må involvere barn og unge tidlig i beslutningsprosesser, ikke bare når alt er ferdig vurdert og bestemt. Her er det viktig at de som skal involvere oss har gode rutiner som sørger for at vi blir involvert tidlig i beslutningsprosessen.

Representativt utvalg av barn og unge

Vi er opptatt av at barnekonvensjonen gir alle barn rett til å si sin mening, og at dette ikke bare gjelder for oss ungdommer. Det er viktig at barn involveres fra tidlig alder om ting som gjelder dem. Dette gjelder for eksempel i barnehagen og på barneskolen.

Vi er også opptatt av at alle grupper barn og unge må involveres. Det er viktig at det ikke bare er noen få som blir involvert og synspunktene til flere barn og unge må innhentes.

Forslag

- Voksne som involverer barn og unge bør ha en plan for hvordan det vi sier skal brukes i prosessen videre.
- Voksne som skal innhente våre synspunkter må bruke metoder hvor vi tas på alvor, ikke undervurder oss.

- Voksne må sørge for at barn og unge involveres tidlig i en beslutningsprosess, ikke når alt er avgjort.
- Myndighetene må ta ansvar for å involvere barn og unge i sitt arbeid og de må oppsøke ulike grupper barn og unge.
- Barn og unge i alle aldre må involveres, også de yngste.
- Myndighetene må sørge for at synspunkter hentes fra et representativt utvalg av barn og unge.

2. Barn og unge må få god og tilpasset informasjon og opplæring

God kunnskap og informasjon er kjempeviktig for at barn og unge skal kunne medvirke. Barn og unge må fra tidlig alder få informasjon om at vi har en rett til å medvirke og hva dette betyr.

Vi må få tilpasset informasjon om hvordan retten til å medvirke kan benyttes og hvordan vi kan engasjere oss. For eksempel er det viktig at barn og unge får kunnskap om at retten til medvirkning gjelder for alle spørsmål som gjelder oss, også på systemnivå. Det er viktig at barn og unge også vet hvor det er mulig å delta dersom vi ønsker å medvirke mer aktivt, for eksempel elevråd, ungdomsråd og ungdomspartier.

Vi mener det er viktig at alle kommuner har et system for å ivareta dette. Her kan skolen spille en viktig rolle ved å oppmuntre til samfunnsengasjement, allerede fra en tidlig alder. Dersom skolene ikke snakker om og åpner for medvirkning, er det veldig vanskelig for elevene å delta.

For at barn og unge skal kunne medvirke, må vi også få god informasjon om saken som skal diskuteres. Dette gjelder særlig hvis det er en sak vi ikke kjenner så godt fra før. Denne informasjonen må være tilpasset til oss, men må samtidig ikke være for barnslig.

Det er forskjell på hva som er barnevennlig informasjon og hva som er ungdomsvennlig informasjon. En 10-åring og en 16-åring vil ha be-

«God kunnskap og informasjon er kjempeviktig for at barn og unge skal kunne medvirke.»

hov for ulik informasjon, og det er viktig at det også lages informasjon til oss som er litt eldre. Vi har i arbeidet med barnekonvensjonen blant annet sett at noe av informasjonen som er laget for barn og unge er så forenklet at viktig innhold blir borte. Det er problematisk om vi skal kunne hevde våre rettigheter. Vi mener det må lages bedre informasjon om barnekonvensjonens rettigheter til ungdom på norsk.

I tillegg må voksne som vil at barn og unge skal medvirke være forberedt på å lære bort ting til oss om det er nødvendig for at vi skal kunne uttale oss om en sak.

Forslag

- Alle kommuner må ha et system for å ivareta at barn og unge får informasjon og opplæring om hvordan vi kan medvirke.
- Myndighetene og andre som vil involvere barn og unge må gi oss informasjon som er alderstilpasset slik at vi har kunnskapen vi trenger for å medvirke.
- Myndighetene må lage en ungdomsvennlig versjon av barnekonvensjonen som ikke forenkler så mye at viktig innhold i rettighetene våre blir borte.

3. Gode arenaer for medvirkning må etableres

For at barn og unge skal medvirke, må det bli enklere for oss å si vår mening og flere av oss må gis en mulighet til det. Vi er opptatt av at det ikke skal være opp til oss ungdom å selv finne ut

«For å gjøre det lettere å ytre seg, ønsker vi oss flere plattformer, gjerne digitale, der vi kan si vår mening om ulike saker.»

hvilke saker vi kan uttale oss om og når. Her må voksne ta mer ansvar og involvere oss. Nå er det vanskelig å finne frem til saker.

Mange barn og unge vet ikke hvor de skal henvende seg om de har en mening de vil ytre. Om man ikke er politisk aktiv eller vet hvordan systemet fungerer, vil man slite med å finne ut av dette. Slik hindres også de som ikke er engasjerte i å delta, i tillegg til at muligheten for å ytre seg om en sak ikke blir allment tilgjengelig for unge.

For at det skal være mulig for flere barn og unge å uttale seg, mener vi det må finnes ulike arenaer og plattformer der vi kan uttale oss om saker som angår oss. Disse må være lett tilgjengelige. Her må sakene informeres om og fremstilles på en klar og lett forståelig måte. Vi mener at det er viktig at myndighetene prioriterer dette.

En måte å legge til rette for arenaer for barn og unge, er ved at myndighetene har innspillmøter for barn og unge hvor vi kan si hva vi mener om saker som berører oss. Dette mener vi det burde være mer av, og det må være lett å finne frem til slike møter og melde seg på.

For å gjøre det lettere å ytre seg, ønsker vi oss flere plattformer, gjerne digitale, der vi kan si vår mening om ulike saker. På samme måte som det er høringsrunder for voksne, ønsker vi oss en portal der vi kan delta i høringsrunder for barn og unge i saker som angår oss. Et eksempel på en allerede eksisterende digital plattform kan være nettsiden minsak.no, der man kan samle under-

skrifter om saker man ønsker på lokalt nivå. Disse er skrevet av unge under 18 år, men også her er man ikke sikret en reell medvirkning i eksisterende saker. De få plattformene og tjenestene som i dag eksisterer er det få barn og unge som vet om. Vi ser det derfor også som nødvendig å samle disse til en felles tjeneste.

Selv om meningene er ytret digitalt må de bli tatt på alvor, spesielt når saken berører barn og unge.

Forslag

- Myndighetene bør arrangere flere innspillmøter for barn og unge for å høre hva vi mener om ulike saker.
- Myndighetene bør opprette ungdomspanel og ekspertgrupper for å skape arenaer for å involvere barn og unge mer systematisk i ulike prosesser.
- Myndighetene må sørge for å etablere lett tilgjengelige digitale plattformer hvor ungdom får enkel informasjon om saker og kan si sin mening.
- Myndighetene må samle allerede eksisterende digitale tjenester for medvirkning slik at de blir lettere tilgjengelige

4. Språklige barrierer som gjør det vanskelig for barn og unge å delta må fjernes

Språk kan være en barriere for medvirkning for flere barn og unge. Vi mener at språklige barrierer som gjør det vanskelig for barn og unge å forstå og delta må fjernes. Politikere og byråkrater må ta hensyn til barn og unge når de skriver dokumenter og saker som omhandler oss.

Tungt byråkratisk språk i for eksempel saksdokumenter kan for flere barn og unge være vanskelig å forstå. Dette kan føre til at barn og unge ikke forstår ordentlig hva det er snakk om eller går glipp av viktige detaljer og nyanser i saker.

Det er ikke alltid ting kan skrives på en forståelig måte uten å miste viktige detaljer. Derfor mener vi det også må være et krav om at en representant fra kommunen eller bydelen, for eksempel vedkommende som har skrevet dokumentet, deltar på ungdomsrådsmøter for å forklare saken. Leder for ungdomsrådet og for eksempel saksbehandler eller ansvarlig voksen kan samarbeide om når det bør prioriteres å ha en saksbehandler til stede som forklarer saken.

Mange vet heller ikke hvordan man kan ytre seg på en god måte språkmessig, fordi en føler man ikke har ordforrådet til det. Politikere og byråkrater skriver ofte med et tyngre og mer omfattende språk. Derfor kan mange føle på at de ikke når over terskelen til å medvirke fordi de ikke er på samme nivå språkmessig. Det er derimot viktig å også høre på disse stemmene, ikke kun de som har et «voksent» språk.

Det er ikke bare byråkratisk språk som er en språklig barriere. Noen barn og unge kan ha vansker med å ytre seg fordi de ikke har gode nok norskerferdigheter. Dette kan gjelde blant annet innvandrere og flyktninger som ikke får sagt sine meninger på en tilfredsstillende nok måte.

Slik utestenges flere fra å kunne medvirke, fordi de rett og slett ikke forstår eller klarer å ytre seg forståelig.

Forslag

- Politikere og byråkrater må tilpasse språket de bruker slik at barn og unge forstår det.
- Politikerne må sette krav om at det må være en representant fra fylkeskommunen/ kommunen/ bydelen som forklarer saken og oppklarer uklarheter på ungdomsrådsmøter. Dette kan for eksempel være en saksbehandler.
- Medvirkningsorganer for unge må sørge for bedre tilrettelegging og støtte til de som sliter språkmessig med å medvirke.

5. Barn og unge som trenger tilrettelegging for å delta må få tilstrekkelig hjelp slik at de kan medvirke

Alle skal ha muligheten til å delta. Det er viktig at manglende tilrettelegging aldri blir en barriere for medvirkning, og myndighetene må legge til rette slik at alle kan delta.

Flere steder er det lite tilrettelagt for personer med funksjonsnedsettelse, og det skaper enda en hindring for å bli hørt. Barn og unge med funksjonsnedsettelse bør ha mulighet til å medvirke, i samme grad som alle andre. Dette har de rett til etter artikkel 23 i barnekonvensjonen som sier at

«Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selv-tillit, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet.»

For at alle skal kunne delta, må det bli bedre fysisk tilrettelegging. Det må bli en økt oppmerksomhet på at lokaler skal være til for alle. Det burde være en selvfølge at lokaler er lagt til rette for at alle unge har muligheten til å komme frem til alle steder. Dessverre finnes det mange tilfeller der unge med funksjonsnedsettelse ikke kan delta grunnet at de ikke får den nødvendige hjelpen. Dette mener vi i Barneombudets ekspertgruppe det burde gjøres noe med.

Forslag

- Myndighetene må tilrettelegge lokaler og tilby tilrettelegging slik at barn og unge med nedsatt funksjonsevne eller som av andre grunner trenger særskilt tilrettelegging kan delta.
- Tydelig markere arrangementer som er tilrettelagt for de med nedsatt funksjonsevne slik at de er sikre på at de får delta.
- Alle organisasjoner skal tilrettelegge for deltakelse for folk med behov for tilrettelegging, for eksempel på grunn av nedsatt funksjonsevne.
- Det bør være et krav for å få statsstøtte at man viser at man forsøker å tilrettelegge for at alle kan delta.
- Under større arrangementer burde det være en tegnspråktolk.
- På offisielle arrangementer med flere enn 50 personer skal det være lovpålagt å ha en som er ansvarlig for tilrettelegging for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

6. Barn og unge som engasjerer seg skal ikke utsettes for hersketeknikker

Hersketeknikker er noe de fleste engasjerte barn og unge har møtt på. Disse kommer ofte fra voksne som snakker dem ned, enten det er bevisst eller ikke. Ifølge Berit Ås, som er en som har skrevet mye om hersketeknikker, er de fem mest vanligste hersketeknikkene:

- Usynliggjøring
- Latterliggjøring
- Tilbakeholdelse av informasjon
- Fordømmelse uansett hva du gjør
- Påføring av skyld og skam.

Disse fem teknikkene kan føre til stor utrygghet for å fronte egne meninger. Dette kan da medføre at unge ikke tør å snakke i den politiske debatten og heller tar avstand.

Det som må gjøres er en holdningsendring rundt bruk av hersketeknikker. Måten denne holdningsendringen skal forekomme er ved at det skal bygges en bredere kunnskap rundt hersketeknikker. Organisasjoner og partier skal gjennomføre holdningskampanjer rundt denne problematikken og i starten av arrangementer ha informasjon rundt bruken av hersketeknikker. Dette skal gjøres så det bygger seg opp en nulltoleranse rundt slike teknikker.

Forslag

- Myndighetene bør lage en handlingsplan for videre arbeid for holdningsendringer slik at voksne er mer bevisste på hvordan de skal møte barn og unges synspunkter og ta dem på alvor.
- Spre kunnskap til barn og unge om hersketeknikker og hvordan man skal møte dem.
- Voksne og barn og unge må bevisstgjøres om debattkultur og hvordan man går i dialog og diskuterer saker med hverandre.

7. Skolen må gi bedre informasjon og tilrettelegge for medvirkning

Mange barn og unge er engasjert i samfunn og politikk. I ungdomsalderen er skolen en av de største kildene elever har til informasjon om samfunnsengasjement og politiske saker og retninger. Allikevel har vi opplevd at det finnes lite rom for politisk engasjement i skolen, og ikke minst oppfordring og utfordring knyttet til dette

utenom undervisning basert på kompetansemålene.

Vi mener det er for dårlig tilrettelegging for de ungdommene som ønsker å engasjere seg i norske skoler i dag. Elevene mangler informasjon om hvordan de kan medvirke og engasjere seg i samfunnet og hvordan de kan ytre seg på en måte som gjør at de blir hørt.

Dersom barn og unge får bedre informasjon om hvordan de kan medvirke, vil dette være en stor fordel, ikke bare for enkeltpersoner, men også det samfunnet vi lever i. Det vil styrke demokratiet, ungdommens sannsynlighet for videre engasjement, og føre til at politikk, demokrati og samfunnsengasjement blir en større del av skolehverdagen. Det gir elevene et bedre grunnlag for engasjement i fremtiden, og kan også være med på å skape et bedre elevdemokrati.

Flere barn og unge er også politiske aktive og samfunnsengasjerte, men det mangler fortsatt oppmuntring til dette fra skolene. En måte å gjennomføre det på, er ved å innføre politisk fravær som gyldig fravær på ungdomsskolen. Det må være like regler for alle ungdomsskoler, og disse reglene om gyldig politisk fravær, må bli tydeligere.

Elevrådene er viktige. Vi mener at manglende finansiering av elevråd utgjør en barriere for god medvirkning. Dette bør finansieres statlig, samtidig som retten til elevråd fortsatt må være lovfestet. Slik vil det sikres at alle skoler har et elevråd og at det er midler til å drive disse på en god måte. Det må settes av midler til elevrådets disponering.

Forslag

→ Kunnskapsdepartementet og skolene må sørge for at barn og unge får bedre informasjon om hvordan de kan medvirke og engasjere seg, blant annet gjennom at politikk, demokrati og samfunnsengasjement får en større rolle i skolen og skolehverdagen.

- Kunnskapsdepartementet må tilrettelegge for og oppmuntre til politisk engasjement ved å innføre politisk fravær på ungdomsskolen.
- Kunnskapsdepartementet må sørge for at reglene for gyldig politisk fravær i videregående skole blir tydeligere.
- Kunnskapsdepartementet må sørge for at elevrådene fortsatt skal være lovfestet og at de finansieres statlig.

8. Ungdoms rett til medvirkning og mer ungdomsledet medvirkning må styrkes

I dag involveres barn og unge i for liten grad i beslutningene som tas på nasjonalt nivå. Det er ikke i samsvar med barnekonvensjonen. Det er også udemokratisk og dårlig for samfunnet ettersom barn og unge ikke har vært representert i noen av delene i prosessen.

For at barn og unge skal medvirke og bli hørt i viktige saker som angår oss mener vi at ungdomsdemokratiet må styrkes. Dette handler både om at det må opprettes flere organ for ungdomsmedvirkning, at vi må få styrket våre demokratiske rettigheter og organene som finnes må få bedre vilkår.

Ungdomsrådets reelle makt

I Norge har vi lovfestet at alle kommuner skal ha ungdomsråd. Det er et godt tiltak, som gir unge en inngang til deltagelse i samfunnet. Vi mener dette er et godt grunnlag for å sikre at barn og unge får medvirke, men opplever at det er mye forbedringspotensiale. Det er for eksempel ulikt fra kommune til kommune hvor godt sekretariatet er, og hvordan sakene legges frem.

Ungdomsrådet er en fantastisk ressurs for fylkestingene, kommunestyrene og bydelsutvalgene, og det burde i større grad legges til rette for at deres innspill blir brukt i beslutningene som tas. Vi som er under 18 år har ikke stemmerett, og det er derfor viktig at vi har organer hvor vi kan fremme våre synspunkter, og at de blir tatt

på alvor. Det er også viktig at vi involveres tidlig i prosessen slik at innspillene blir godt integrert i vedtakene til slutt.

Dersom det hadde blitt innført at det skal være tale- og forslagsrett for ungdomsrådene i fylkestingsmøtene og kommunestyremøtene, og ikke at dette er noe kommunene/ fylkeskommunen kan gi, ville ungdomsrådene i langt større grad hatt mulighet til å påvirke sakene og utfallet av sakene. Barn og unge ville på denne måten blitt sikret en langt mer reell medvirkningsrett, og sørget for at fylkestingets og kommunestyrets saker og vedtak inkluderte barn og unges synspunkter.

Nasjonalt organisert ungdomsparlament

Vi mener et av de viktigste verktøyene myndighetene kan bruke for å sikre medvirkning fra barn og unge på nasjonalt nivå, er å danne et permanent nasjonalt ungdomsparlament. Det vil bidra til at ungdom blir representert i politiske beslutningsprosesser på nasjonalt nivå.

Det er flere andre land som har innført nasjonalt ungdomsparlament, for eksempel Skottland, Malta og Montenegro. Et av landene som har et ungdomsparlament er Skottland, her jobber medlemmene i ungdomsparlamentet kontinuerlig for å samle meningene til de unge i deres region. En liknende gjennomføring er ønskelig her i Norge.

Målet er at ungdomsparlamentet jobber tett med Stortinget og regjeringen om både utformingen av politikk og veien mot beslutningene. Vi mener at dette vil sørge for at barnets beste i større grad blir vurdert når beslutninger tas. Når dette organet dannes, er det viktig at det er god representasjon fra ulike deler av landet, og at medlemmene gjenspeiler barn og unge i landet vårt i størst mulig grad.

For at ungdomsparlamentet sitt arbeid skal bli brukt, er det viktig at rammene er gode. Vi mener at det innebærer at en eller to representanter fra ungdomsparlamentet har talerett

i Stortinget. Det vil være et viktig grep for at barn og unges interesser styrkes kraftig på nasjonalt nivå. I tillegg vil det gjøre at Stortingsrepresentantene blir nødt til å ta stilling til våre utfordringer og tanker rundt ulike viktige politiske saker.

Stemmerett for 16-åringer

Vi mener det er en utfordring for ungdoms medvirkning at 16-åringer ikke har stemmerett. Ved å senke stemmealder til 16 år, vil det sikre at flere ungdommer kan ha innflytelse over politikken som blir ført i nærmiljøet. 16-åringer kan betale skatt, velge sin egen utdanning, er over den seksuelle lavalderen og har fullført grunnutdannelsen for samfunnet. Til tross for dette får ikke ungdom være med på å avgjøre igjennom valg.

Valg er en av de viktigste påvirkningskanalene voksne har, de får muligheten til å være med på å bestemme hvem som skal ta avgjørelser. Partiene må lage politikk som virker positivt for velgerne for at de skal stemme på dem. Hvis 16- og 17-åringer kan være med å stemme, ville da også partiene måtte øke oppmerksomheten om å lage politikk som er positivt for barn.

Forslag

- Regjeringen må lovfeste at ungdomsrådene skal ha en fast representant i fylkestinget, kommunestyrene og bydelsutvalgene med tale- og forslagsrett.
- Regjeringen bør vedta at det skal etableres et fast nasjonalt ungdomsparlament som skal behandle saker som angår barn og unge.
- Et par representanter fra Ungdomsparlamentet bør ha talerett på Stortinget.
- Regjeringen bør lovfeste at ungdom får stemmerett fra året de fylter 16 år både i lokalvalg og Stortingsvalg.

Oppsummering av våre anbefalinger

Barnerettighetsvurderinger

1. Myndighetene må oppfylle kravet om å gjøre barnerettighetsvurderinger

- Regjeringen må være tydelig på kravet om å gjøre barnerettighetsvurderinger i alle saker som påvirker barn og unge.
- Nasjonale myndigheter, fylkeskommuner, kommunestyre og bydelsutvalg må gjøre barnerettighetsvurderinger i alle saker som berører barn og unge.
- I beslutningsdokumenter skal det redegjøres for hvordan barn og unges rettigheter påvirkes.
- Myndighetene må sørge for en tydelig prioritering av barn og unges rettigheter i offentlige strategiplaner og veiledninger.
- Barnerettighetsvurderinger må ha en bred tilnærming til hvilke rettigheter som berøres av forslaget, og ikke bare de åpenbare rettighetene må tas med.

2. Voksne må få informasjon og opplæring om barnekonvensjonen og barnerettighetsvurderinger

- Myndighetene må lage god informasjon om hva en barnerettighetsvurdering er og hvordan dette gjøres til voksne.
- Myndighetene må sørge for at politikere og byråkrater får opplæring om hva barnerettighetsvurderinger er og hvordan utføre dem.

- Myndighetene må lage en god oppsummering til voksne om barn og unges rettigheter til bruk i arbeidet deres.
- Myndighetene må gi offentlig ansatte og politikere opplæring om barnekonvensjonen.
- Stortinget og regjeringen må ha større oppmerksomhet rettet mot de generelle kommentarene til FNs barnekomité og sørge for at de som trenger det får opplæring om disse.
- I utdanninger som angår barn må studentene få opplæring om barnekonvensjonen og hva den innebærer for deres arbeid

3. Barn og unge må få informasjon og opplæring om barnekonvensjonen og barnerettighetsvurderinger

- Myndighetene må lage god og alderstilpasset informasjon og opplæring til barn og unge om hva barnerettighetsvurderinger er
- Myndighetene og skolene må sørge for at barn og unge lærer om sine rettigheter. Det må være en del av skolens læreplan.
- Alle skoler skal ha en ansatt på skolen med kompetanse om barns rettigheter som samarbeider med for elevene om deres rettigheter.

4. Barn og unges synspunkter må hentes inn som en del av barnerettighetsvurderingen

- Myndighetene må involvere barn og unge når det gjøres barnerettighetsvurderinger slik at våre synspunkter blir en del av grunnlaget.
- Barn og unges synspunkter bør hentes inn så tidlig som mulig i prosessen med barnerettighetsvurderingen og helst flere ganger i prosessen.
- Myndighetene må oppsøke og hente inn synspunktene til barn og unge som blir berørt i barnerettighetsvurderingen.
- Beslutningstakere må følge opp at organer med barn og unge får uttalt seg i relevante saker som om angår barn og unge.
- Kommuner og fylkeskommuner må sørge for at alle ungdomsråd har et sekretariat som er godt forberedt, godt opplært og gir ungdom den hjelpen vi trenger for å medvirke i barnerettighetsvurderinger.
- Barn og unges synspunkter og hvordan disse er lagt vekt på skal være redegjort for i saken.

5. Myndighetene må følge opp og kontrollere om det blir gjort barnerettighetsvurderinger og det må få konsekvenser om det ikke gjøres

- Myndighetene må sørge for at barnerettighetsvurderinger blir brukt når de er utarbeidet.
- Myndighetene må evaluere hvordan offentlig ansatte bruker barns rettigheter i arbeidet sitt.
- Stortinget må ha et eget kontrollorgan som alltid går gjennom sakene som tas opp i Stortinget og ser på

om det er vurdert hvordan forslaget oppfyller barns rettigheter.

- Kontrollorganet skal kunne sende saken tilbake dersom det ikke er gjort en barnerettighetsvurdering.
- Regjeringen og Stortinget må sørge for at barn og unge skal kunne klage til barnekomiteen om rettighetene ikke oppfylles. Norge må ratifisere 3. tilleggsprotokoll til barnekonvensjonen.

Medvirkning

1. Medvirkningen må være reell og på barn og unges premisser

- Voksne som involverer barn og unge bør ha en plan for hvordan det vi sier skal brukes i prosessen videre
- Voksne som skal innhente våre synspunkter må bruke metoder hvor vi tas på alvor, ikke undervurder oss.
- Voksne må sørge for at barn og unge involveres tidlig i en beslutningsprosess, ikke når alt er avgjort.
- Myndighetene må ta ansvar for å involvere barn og unge i sitt arbeid og de som må oppsøke ulike grupper barn og unge.
- Barn og unge i alle aldre må involveres, også de yngste.
- Myndighetene må sørge for at synspunkter hentes fra et representativt utvalg av barn og unge.

2. Barn og unge må få god og tilpasset informasjon og opplæring

- Alle kommuner må ha et system for å ivareta at barn og unge får informasjon og opplæring om hvordan vi kan medvirke.
- Myndighetene og andre som vil involvere barn og unge må gi oss in-

formasjon som er alderstilpasset slik at vi har kunnskapen vi trenger for å medvirke

- Myndighetene må lage en ungdomsvennlig versjon av barnekonvensjonen som ikke forenkler så mye at viktig innhold i rettighetene våre blir borte.

3. Gode arenaer for medvirkning må etableres

- Myndighetene bør arrangere innspillsmøter for barn og unge for å høre hva vi mener om saker
- Myndighetene bør opprette ungdomspanel og ekspertgrupper for å skape arenaer for å involvere barn og unge mer systematisk i ulike prosesser
- Myndighetene må sørge for å etablere lett tilgjengelige digitale plattformen hvor ungdom får enkel informasjon om saker og kan si sin mening.
- Myndighetene må samle allerede eksisterende digitale tjenester for medvirkning slik at de blir lettere tilgjengelige.

4. Språklige barrierer som gjør det vanskelig for barn og unge å delta må fjernes

- Politikere og byråkrater må tilpasse språket de bruker slik at barn og unge forstår det.
- Politikerne må sette krav om at det må være en representant fra fylkeskommunen/ kommunen/ bydelen som forklarer saken og oppklarer uklarheter på ungdomsrådsmøter. Dette kan for eksempel være en saksbehandler.

- Medvirkningsorganer for unge må sørge for bedre tilrettelegging og støtte til de som sliter språkmessig med å medvirke.

5. Barn og unge som trenger tilrettelegging for å delta får tilstrekkelig hjelp slik at de kan medvirke

- Myndighetene må tilrettelegge lokaler og tilby tilrettelegging slik at barn og unge med nedsatt funksjonsevne eller som av andre grunner trenger særskilt tilrettelegging kan delta.
- Tydelig markere arrangementer som er tilrettelagt for de med nedsatt funksjonsevne slik at de er sikre på at de får delta.
- Alle organisasjoner skal tilrettelegge for deltakelse for folk med behov for tilrettelegging, for eksempel på grunn av nedsatt funksjonsevne.
- Det bør være et krav for å få statsstøtte at man viser at man forsøker å tilrettelegge for at alle kan delta.
- Under større arrangementer burde det være en tegnspråktolk.
- På offisielle arrangementer med flere enn 50 personer skal det være lovpålagt å ha en som er ansvarlig for tilrettelegging for mennesker med nedsatt funksjonsevne

6. Barn og unge som engasjerer seg skal ikke utsettes for hersketeknikker

- Myndighetene bør lage en handlingsplan for videre arbeid for holdningsendringer slik at voksne er mer bevisste på hvordan de skal møte barn og unges synspunkter og ta dem på alvor.

- Spre kunnskap til barn og unge om hersketeknikker og hvordan man skal imøtekomme dem.
- Voksne og barn og unge må bevisstgjøres om debattkultur og hvordan man går i dialog og diskuterer saker med hverandre.

7. Skolen må gi bedre informasjon og tilrettelegge for medvirkning

- Kunnskapsdepartementet og skolene må sørge for at barn og unge får bedre informasjon om hvordan de kan medvirke og engasjere seg, blant annet gjennom at politikk, demokrati og samfunnsengasjement får en større rolle i skolen og skolehverdagen.
- Kunnskapsdepartementet må tilrettelegge for og oppmuntre til politisk engasjement ved å innføre politisk fravær på ungdomsskolen.
- Kunnskapsdepartementet må sørge for at reglene for gyldig politisk fravær i videregående skole blir tydeligere.
- Kunnskapsdepartementet må sørge for at elevrådene fortsatt skal være lovfestet og at de finansieres statlig.

8. Ungdoms rett til medvirkning og mer ungdomsledet medvirkning blir styrket

- Regjeringen må lovfeste at ungdomsrådene skal ha en fast representant i fylkestinget, kommunestyrene og bydelsutvalgene med tale- og forslagsrett.
- Regjeringen bør vedta at det skal etableres et fast nasjonalt ungdomsparlament som skal behandle saker som angår barn og unge.
- Et par representanter fra Ungdomsparlamentet bør ha talerett på stortinget.
- Regjeringen bør lovfeste at ungdom får stemmerett fra året de fyller 16 år både i lokalvalg og Stortingsvalg.

